

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Sant Joan de les Abadesses, pàg. 2. - El plor del Dijous Sant, pàg. 5. - Endevinalles, pàg. 9. - Catalans notables, pàg. 10. - La Catedral de Girona, pàg. 11. - Nota gironina, pàg. 15. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 16. - El folklore, pàg. 19. - Moneda antiga, pàg. 20. - El riu Ter, pàg. 21. - Campana antiga, pàg. 22. - De les belles llegendes, pàg. 23. - Antologia poètica, pàg. 24. - Nostra premsa, pàgina 25. - Una exclusivitat del dret civil català, pàg. 27. - Contes vells... forjats de nou, pàg. 30.

Sant Joan de les Abadeses

A Sant Joan de les Abadeses, la naturalesa, el paisatge, les muntanyes, el mateix cel tenen un no sé què d'especial afecte, de sentiment, de record i de simbolisme. Les coses i àdhuc els fenòmens corrents i trivials, prenen en viles com Sant Joan un relleu que en altres no percebríeu. Això, naturalment, és l'efecte de la tradició densa de segles i d'esdeveniments, que es projecta en totes direccions.

Algunes d'aquestes coses podríem, amb tot, assenyalar, sense ànim de pretendre que siguin les úniques i soles dignes. Per exemple el palau Abadal, que és un monument remarcable dins la història de l'art i de la ciència arqueològica. Allò és una mostra d'esperit refinat, d'aquell esperit que no abunda pas gaire, i que està més enllà de totes les tècniques «standarditzades». Alguns eren d'opinió que aquest palau era el de l'abat Soler, que va existir a començaments del segle XIII. D'altres creuen que no és d'aquest abat, almenys la part principal; i creuen que potser els soterranis i l'església sí; més aviat atribueixen la construcció del palau a l'abat Vilalta, qui governà cap a les darreries del segle XIV.

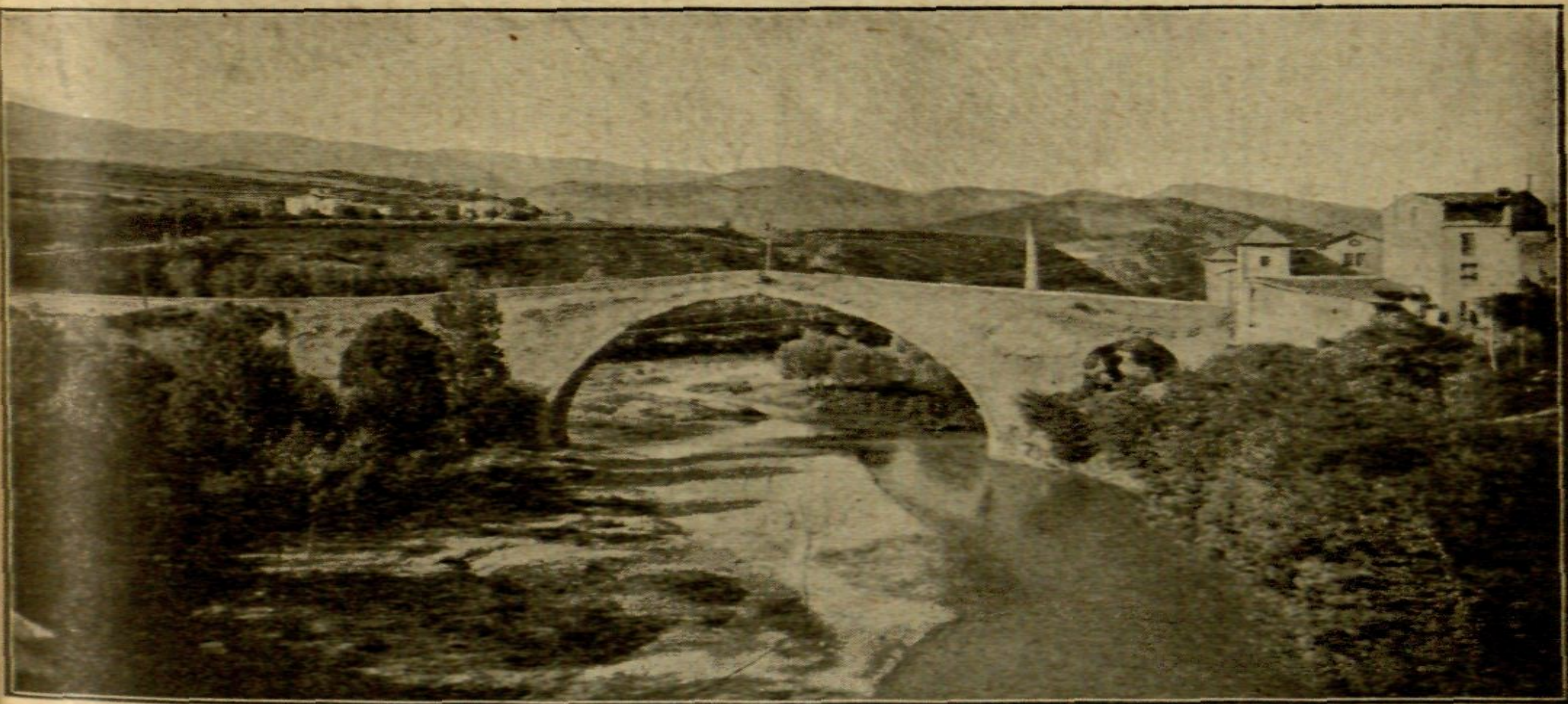
L'afirmació d'aquests sembla abonada i parteix del fet que en el claustre —claustre doble— d'aquesta construcció esplèndida es deixa veure l'escut de l'esmentat abat Vilalta: faixa vermella en camp d'or. Sigui com sigui, ens trobem enfront d'un dels monuments més selectes d'aquest terme, abundós en mostres d'aquesta mena, que omplen la història de gestes.

Una altra cosa interessantíssima és l'església de Sant Pol. Heu's aquí una denominació —la de Sant Pol— que trobem en diferents indrets de la nostra terra: en la Costa de Llevant, per exemple, en la Costa Brava, en d'altres, encara.

L'església de Sant Pol de Sant Joan de les Abadeses és una construcció del segle XII. Repareu l'alta antiguitat d'aquests edificis que per aquests indrets de les nostres regions són, com qui diu, a tocar els uns dels altres. Podeu veure els seus tres absis, la seva girola, el seu campanar i portaló format per quatre columnes amb els seus capitells, que el pas del temps no ha deixat intactes; també el timpà,

una obra notable amb relleus de Jesús clavat, Sant Pere i Sant Pau, més dos àngels representats volant. Com molts d'aquests monuments de l'antigor, l'església de Sant Pol no és tota de la mateixa època, sinó que les naus són de més temps, bon tros, cap ençà, del segle XVIII i d'estil barroc.

Amb tot, la vista del conjunt diríeu que a través del temps ha pres una certa unitat: és aquesta unitat

Pont Antic, Sant Joan de les Abadesses.

el que al capdavall us impressiona, una unitat superartística que en podríem dir, que us posa en comunicació amb les més reculades gèneres del nostre poble.

Es també digna de considerar-se la Plaça Major. Ah, la Plaça Major és una institució de les nostres poblacions, i solen tenir un fort atractiu i un poderós aglutinant vital. Sobretot si aquestes places són porxades, com era costum de fer-les en el temps antic, tenen encara un encís de pau i d'harmonia, que endebades cercaríeu en altres places modernes i pretensioses. Avui encara la Plaça Major de Sant Joan de les Abadesses, conserva la gràcia d'aquestes arcaïques que us donen una sensació de fresca i de benestar que enamora. Antigament, però, aquesta Plaça era més gran que no ho és avui.

Segons testimonis, fou l'abat Ramon de Bianya, qui va ordenar, l'any 1330, al seu procurador general Palauet, la fortificació de la Plaça i la construcció d'un gran cobert de fusta, sostingut per columnes o

pilars de pedra, amb l'objecte que sota d'aquest cobert poguessin instal·lar-se bé les botigues o taules de venda de carn, peix i altres queviures en els dies de mercat.

La bellesa total, és a dir, de conjunt harmònic d'aquesta Plaça, va començar a rebre de valent vers les darreries del segle XVIII — què voleu fer-hi! Els propietaris del circuit format per les arcades, van adavantar les façanes de llurs edificis i construccions; d'aquesta manera tornava reduït el perímetre de la gran Plaça. Encara n'hi van haver que van fer més: van fer malbé, tiraren en terra part d'aquella obra d'arcades que, un cop derruïda, difícilment, encara que és volgués, pot reguanyar-se. Finalment, uns altres propietaris amos de terrenys a la part nord, es van fer seu el mercat, i en el lloc que aquest ocupava van bastir-hi cases.

Sembla estrany que tot això es pogués perpetrar, sense que els altres veïns hi oposessin una resistència que ho fes impossible. ¿Que és que no sentien l'encís de la Plaça tal com estava? Això, prou; i prou van protestar, segons testimonis; però, ¡quantes de protestes aleshores, com ara, deixen d'ésser ateses, bon Déu! Això que ara nosaltres diem d'aquells temps, ¿no ho diran dels nostres temps els de l'esdevenidor?

Encara volem esmentar el «Pont vell». Aquí com a tot arreu, els ponts són un motiu d'ornamentació i utilitat alhora. Un pont, sobretot si és un pont d'arcades de pedra, si no és un tirat feixuc de metalls en forma de caixó terriblement allargat, té una gràcia especial, forma un dibuix exquisidíssim sobre la població o sobre el paisatge, que com cap altra cosa l'anima. El pont, sobretot si és el «pont vell», és la joia de les poblacions; l'instint estètic popular en això, com en tantes altres coses, no falla.

El «Pont vell» de Sant Joan de les Abadesses és notabilíssim, i pocs en trobaríem en tot Catalunya que s'hi puguin comparar. El «Pont vell» és una mostra notable de superposició d'èpoques, de la confluència de diferents estils, és una peça arqueològica que val la pena. Segons opinions respectables hi ha part d'obra de romans, de visigots i de temps posteriors. El conjunt és datat de les darreries del segle XIII i atribuït a la intervenció dels abats Dalmau, Blanes, Pladecorchs i algun altre.

Contemplar aquest pont és deixar l'ànima deambular per les regions de la serenor dels segles.

J. M. B.

El plor del Dijous Sant

*Una tragèdia al Coll de Condreu **

I

LA FE D'AUSONA

—¿On aneu àngels del món,
on aneu dins l'hora esquiva?

—Som estudiants de Vic
que d'amor portem missiva.

Era un jorn que amb la fe al cor
dins de l'aula ella floria
tota encesa de fervors
i més dolça que ambrosia.

Era un jorn que el goig més pur
ajuntà les nostres vides
i en l'abraç de Fe i d'Amor
neixien veus agraïdes.

Fou per Déu que el nostre anhel
d'exaltar sa eterna glòria
feia pujâ a l'infinit
prometences de victòria.

.

Som estudiants de Vic
que a complir una prometença
fem camí de Sant Feliu
sense enuig i sense ofensa.

Han florit en l'aula els prec
amb ramells de llors i gràcies
i és el Sant Enterrament
on anem sense fal·làcies.

II

CAMÍ DE SANT FELIU DE PALLAROLS

Tres joves estudiants
fan camí per la collada
tota trista i mig plorant
i amb gris vel emmantellada.

Es la boira del turment
que el mestral d'udol macabra
va escampat pels Armadans
i pels cims de Collsacabra.

* De la llegenda del mateix nom, de l'apòstol de l'excursionisme català, en Joan Montllor i Pujal.

Mor el jorn amb glops de neu,
aigua i vent damunt la terra,
i els tres joves, pels serrats,
la tempesta els venç i aterra.

Ja no saben allà on són
i la nit clou sa esperança;
van cansats i humit son cos
i al Masnou cerquen estança.

* * *

Res es mou dintre la llar,
res els diu si algú hi reposa;
mes ells tusten confiats
d'acollença en l'hora afrosa.

Una veu isarda ha eixit
—veu de monstre de les serres—:
—¿Qui demana en eixa nit,
i on aneu per eixes terres?

—No temeu pas, bona gent,
no temeu per vostra vida;
fèiem camí a Sant Feliu
que a la processó convida;

el temperi el pas ens clou
per complir una prometença:
doneu-nos acolliment
malgrat sia amb recompensa.

Malgrat sia en un recó,
no ens dareu franca acollida?
Per l'amor de Déu, obriu
que s'acaba nostra vida!...

I el verí dels malfiats
cau damunt els cors que imploren:
—Sens saber qui sou no obrim,
car molts fets ací es deploren.

Aneu als masos de l'Olm,
de les Vinyes o a Les Planes;
ací no obrim a ningú
fins que el sol mostri llurs flames.

Amb el cor punyit de dol
altra volta el pas renoven:
els subjuga el temporal
i al coll de Condreu es troben.

III

LA TRAGÈDIA

Dalt el coll udola el vent,
plora el cel i el cor es glaça;

la neu va teixint el llit
que tres vides arrabassa.

I els joves estudiants,
—velles flors de Primavera—
desolats i morts de fred
deixen florir una preguera;

i s'abracen dins la nit
que amb mantell de dol els guarda,
i amb l'esguard esfereït,
plens de febre i de basarda,

damunt del llençol de neu
s'han donat l'adéu de l'ànima.
¡Quina mort pels braus minyons,
tendres rebrots de la Pàtria!

Una allau que el vent empeny
cobricel la llurs cadàvers...
plora el cel de Dijous Sant,
plor en flocs com fulles d'àlbers.

IV

EL CÁSTIG A LA CONTRADA

Un pastor, de bon matí,
fressejant pel coll fatídic,
trobà embolcallats de neu
els tres àngels de l'Empíric.

Cercà ajut amb gran delit
al Masnou, a l'Olm, Les Vinyes...
la tristesa els ha aclofat
pel rebuig d'aquells fills dignes.

Ara plora aquella gent
que el seu urc cloqué les portes:
cap anyada el goig els duu
ni cap prec ànimes fortes.

Tot és trist dins de la vall,
res no canta a les masies;
dalt del cel vaga el record
de vileses i follies.

V

LES LLUMS MISTERIOSES

En la nit del Dijous Sant,
quan la processó fa via,
tres llums van voltant la creu
que al coll de Condreu és guia.

Ella evoca on per llur fe
tres estudiants moriren:
les llums van a processó
en el coll on sucumbiren.

Són les ànimes dels morts
que cada any ací sojornen;
les masies els fan llum
i amb llurs precés la pau retornen.

VI

LA CARITAT DE CONDREU

Quan els blats granen als camps
i el bosc s'omple de ginesta,
la Pascua de l'Esperit Sant
duu a Condreu perfums de festa.

Les masies de les valls
cada any puguen la collada
quan amb fe, dins La Salut,
llur pregària han escampada.

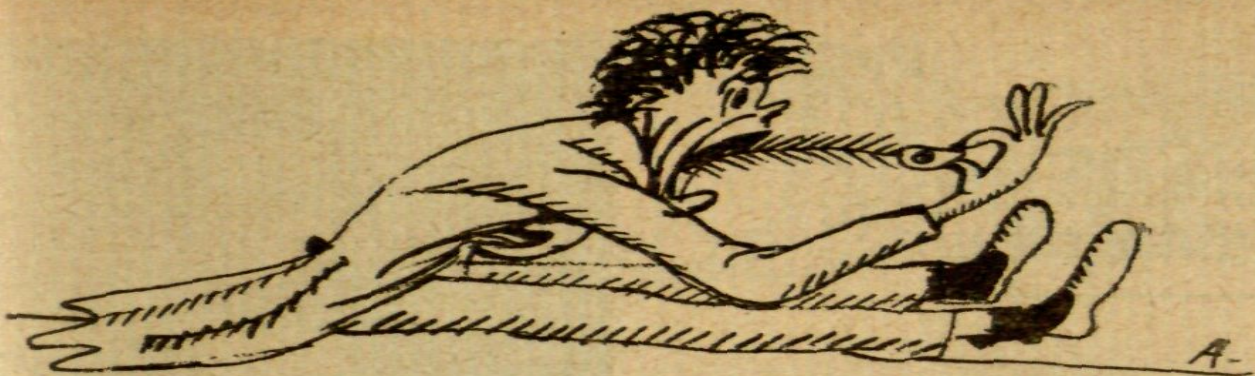
Cel amunt, oracions
van eixint del santuari:
quin regust deixa en els cors
la olor pia del rosari!

Sota els braços de la creu
ells la caritat imploren
pels plorats estudiants
que ara el Déu etern adoren.

Les almoines van florint
com en un jardí les roses:
el desgreuge i el tribut
duu el consol a les esposes.

I els cors que eren oprimits
per la flama llegendària,
ara són amorosits
pel fervor d'una pregària.

I les terres donen fruits,
i en les valls la pau és vida...
Oh, la fe dels cors ungits,
qui l'estima mai l'oblida!

ENDEVINALLES

Una dama en un gran prat
que duu vestit de seda brodat.

(La serp)

Sens que em costi cap diner
faig estrena cada any
d'un vestit sense costura
de colors molt variats.

(La serp)

Sé de cert quan haig de néixer
i quan em tinc de morir;
la meva vida és molt curta
i la fan llarga els meus fills.

(El calendari)

Què seré? ¿Què no seré
que no sóc res d'Allà dalt
i tinc la Cort celestial
que tot entera amb mi ve?

(El calendari)

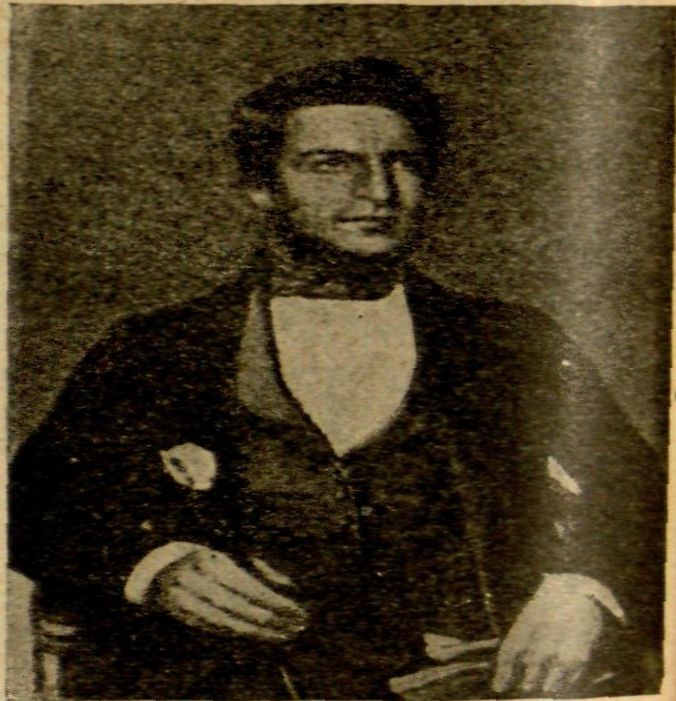
Se'm marca al cos la verola
i no he estat mai malalt;
per treballar, necessito
que m'entri al cos molta carn.

(El didal)

Carn a la boca jo tinc
mentre estic treballant,
i els meus ulls estan punxant
l'ingrata a qui jo sostinc.

(El didal)

Jaume Tió i Noé

A Tortosa fou on veié per primera vegada la llum, el dia 10 d'abril de l'any 1816, aquest poeta, dramaturg i publicista.

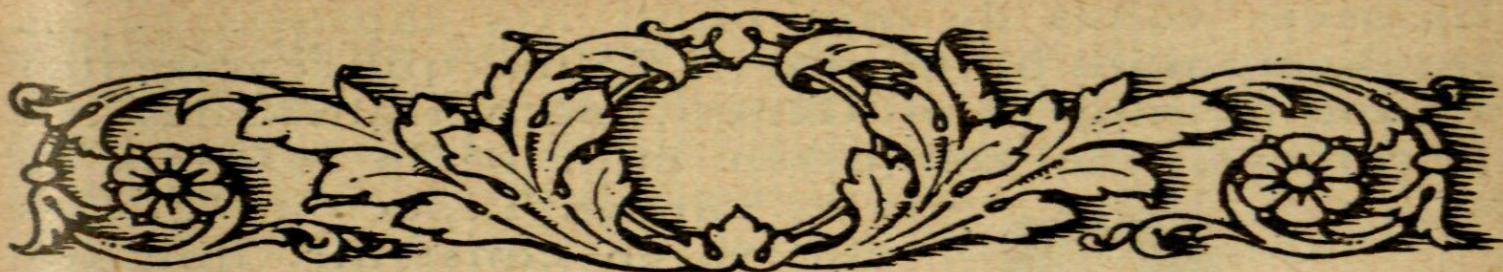
En 1830 entrà al Seminari Conciliar de la seva ciutat nadiua, on estudià fins el primer curs de teologia; es traslladà després a València, on seguí la carrera de lleis, i a la Universitat de Barcelona va llicenciar-se en 1842.

Degut a les revoltes d'aquella època, tingué que refugiar-se a França; en tornar a Barcelona, escriví i vegé representar en 1838 els seus drames històrics més famosos. En 1840 col·laborà, entre altres periòdics, a *El Constitucional* de Barcelona, i més endavant fou nomenat director d'*El Heraldo* i *El Solitario*, demostrant la seva vasta cultura i les brillants aptituds periodístiques que posseïa.

El gran filòsof Balmes, fou íntim amic de Tió i Noé. Alguns autors han sospitat que les cèlebres *Cartas a un escéptico*, del primer, eren dirigides al poeta tortosí; però, segons l'opinió del seu més exacte biògraf, en Francesc Mestre i Noé, desmenteix i prova la falsedat del susdit criteri.

Víctima d'una tuberculosi morí a Barcelona, el 4 de setembre de l'any 1844. El seu gran amic, en Jaume Balmes, l'auxilià i confortà en els seus darrers moments, que varen ésser propis del creient més fervorós.

Poeta inspirat i dramaturg fecund, la popularitat de Tió i Noé, va ésser gran en tot Catalunya, a la seva època. De les vàries obres que va escriure, n'esmentarem algunes: *Bodas y exequias a un tiempo*, comedia en tres actes (Tortosa, 1836); *Un rey por fuerza*, drama (Barcelona, 1840); *Minvana*, novella.

La Catedral de Girona

L'INTERIOR del temple és d'estil gòtic: des de la porta principal a l'absis, està format per una sola i atrevida nau i la resta per tres. Les columnes, les ojives, els finestrals amb vidres de colors, tot és elegant i magnífic. Sobre els arcs de les capelles laterals, i sobre els del presbiteri, hi ha una graciosa galeria de petits arcs en ojiva que contribueix a fer més bell tan sumptuós temple,

L'altar major atreu l'atenció per l'originalitat de la seva forma, a manera de dosè. La coberta del frontal és d'or, però sols d'una capa primeta. Al presbiteri, al costat de l'evangeli, hi ha una tomba gòtica de marbre, molt ben treballada, on hi reposen les despulles del bisbe don Berenguer d'Anglesola, quina estàtua es veu recolzada sobre la tomba.

Sobre la porta de la sagristia hi ha col·locat un sepulcre amb les restes de don Ramon Berenguer, *Cap d'Estopa* (1), i en la paret del davant, existeix el de la seva esposa Mahalta. Altres diversos sepulcres es veuen en les capelles, essent el més notable, pel seu mèrit artístic, el del bisbe don Bernat de Pau, que es troba a l'entrar per la porta principal, a la primera capella de la part esquerra anomenada de Sant Pau.

Els claustres, de rudes formes bizantines, presenten un aspecte ombriu, augmentant la tristor el color negre de les seves massisses parets plenes de sepulcres amb inscripcions, i atreu notablement l'atenció

(1) Vegi's número 6.

les seves voltes de mig punt. Als capitells de les seves columnes hi han vàries figures que representen alguns passatges del Gènesi, però treballades tan toscament, que demostren molt bé la infància de l'art en l'època en què es varen construir, que podria ésser la del segle IX.

A la part sur d'aquests claustres es troba l'antic campanar o *Torre de Carle Magne*, també d'estil romà-bizantí primordial i compost de sis pisos dividits per cenefes d'arcs semicirculars.

La porta de la Catedral és de gust greco-romà: es compon de tres cossos, on hi ha col·locades les estàtues de la Fe, Esperança i Caritat; en manquen set en altres tants petits nínxols que es troben buits. Aquesta façana s'aixeca sobre una llarga i ampla escalinata que té 86 graons, amb tres espaiosos replans. En l'angle esquerre hi ha la torre de les campanes, baixa i de mal gust.

L'origen d'aquesta escalinata és el següent: En fer la seva entrada solemne el nou bisbe de Girona,

doctor Miquel Puntich, el 7 d'octubre del 1866, mentre ascendia poc a poc, doncs hom s'enfilava a la Catedral gironina des de la plaça que hi ha oberta als seus peus, per una pujada empedrada, tingué la bella pensada de convertir-la en gran i majestuosa escalinata, i la idea es realitzà amb aquella esplendidesa d'altres temps.

La porta dels apòstols, així anomenada per contenir les dotze estàtues d'aquells, pertany a l'estil

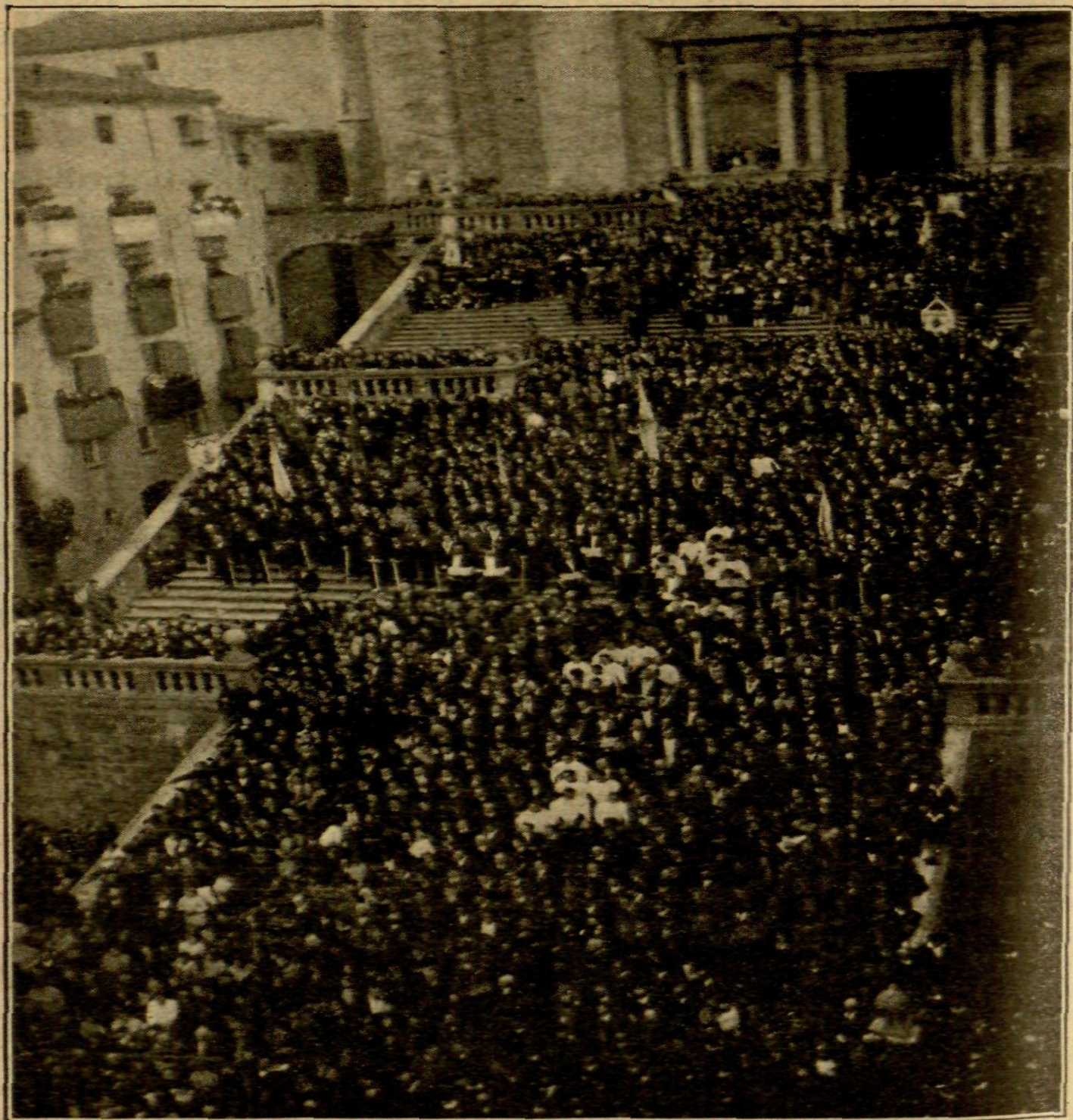
Suposada estàtua de Carlemany a la Catedral de Girona.

gòtic: no es va construir més que el primer cos, el qual és de gran mèrit artístic per les finíssimes columnes, airoses ojives i delicats adornaments amb què l'embellí el geni de l'escultor, essent sensible que no s'hagués acabat una obra tan grandiosa.

Va començar-se, l'obra de l'actual Catedral, en 1316, i en 1345 arribava ja fins a l'altar major, continuant-se els treballs a mesura que es reunien diners, en la seva major part procedents de donatius de Prelats, fins al segle XVI en què quedaren tal com es troben avui dia, sense estar acabades; l'obra de la façana principal, com ho indica la seva arquitectura, és més moderna, havent-se acabat en 1773. Però abans havia existit altra església o temple bizantí en el mateix lloc, consagrat en 1038, del qual es conserva encara els claustres i la torre de Carlemany, edificat tot sobre restes d'altre temple que els sarraïns havien convertit en mesquita, doncs la Catedral de Girona data de la més remota antiguitat. El el seu Episcopologi figura en primer lloc Sant Ponci, des d'any desconegut, fins 303, i en el segon, Sant Narcís, des de 304 a 307, en què va morir.

L'arxiu d'aquesta Catedral, que contenia documents importants i curiosos, pot dir-se que no existeix, puix quasi tot ha desaparegut en les diferents revoltes que ha sofert la ciutat. Sols conserva, digne d'esmentar-se, una preciosa bíblia del segle XIII, manuscrita en pergamí, el mèrit de la qual no consisteix únicament en la igualtat i elegància dels seus caràcters, que semblen litografiats i en la profusió de magnífiques figures, sinó també en el colorit, que es conserva tan fresc i bonic, qual si l'obra acabés de sortir de les mans de l'artista. Va ésser escrita pel monjo Bernardí Mutina, segons consta al final, com igualment que va pertànyer a Carles V de França. L'adquirí a França el Bisbe de Girona, don Dalmau de Muro, qui en el seu testament la deixà a la Catedral, en 1456.

Per la seva antiguitat, farem així mateix esment d'un exemplar de l'Apocalipsi, ple de figures allusives a les escenes que es descriuen en el text, i de lletres d'adornament i altres capriciosos dibuixos; però tot ple d'irregularitats i imperfeccions, que

L'escalinata monumental de la Catedral de Girona.

manifesten l'atrassament que es trobava l'art de la pintura en el segle x en què sembla va ésser escrita l'esmentada obra. L'estar amb unes cobertes de fusta trencades i corcades subjectes amb barres de ferro i el mancar-li els primers i darrers fulls, segurament va ésser degut a això el no haver estat objecte de rapinya en el saqueig de l'arxiu, deixant-lo arreconat com a cosa que es consideraria sense mèrit.

Respecte a la suposada estàtua de Carlemany,

no hi ha conformitat entre els qui l'han estudiada sobre el personatge que representa. Sabut és que Carlemany fou venerat com a Sant per l'església de Girona, havent establert la seva festa, el bisbe Arnal de Monrodon, l'any 1345, i precisament en l'altar de la capella de la Catedral on està enterrat aquest bisbe, és on estigué durant segles posada la dita estàtua amb el següent nom a sota: *S. Carolus Magnus*. Siga com es vulga, és una de les joies artístiques i arqueològiques més interessants que posseeix la Catedral de Girona: és de marbre, policromada, i té d'alt 85 centímetres.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

Nota gironina

L'AFICIÓ al ball és antiquíssim a Girona. Ja l'any 1641 llurs habitants, amb el fi d'alcantar del Totpoderós la gràcia de sortir victoriosos, o veure's lliure de la invasió de l'exèrcit de Castella, en la lluita cruent que sostingueren els catalans en temps de Felip IV, i com un dels seus majors sacrificis, feren vot formal de no ballar ni disfressar-se, segons costum que tenien, des de Nadal fins al Dimecres de Cendra; aquest vot va ésser anul·lat després per disposició del General Governador de la plaça, per a què renasqués l'alegria dels habitants de Girona; havent-se commutat per l'autoritat eclesiàstica amb un dejuni el dia abans de la festa de la Purificació de la Mare de Déu, o sigui el dia 2 de febrer, en el qual es féu el vot, amb la celebració d'algunes misses, etc., segons consta a l'arxiu de l'Ajuntament de Girona: llibre d'actes, acord de 7 de febrer del 1660.

Les muntanyes de Catalunya

I

TOTS vosaltres ja deureu saber que les antigues províncies de Catalunya estan subdividides en comarques, algunes d'elles molt interessants sots el punt de vista productiu; però en aquestes ratlles no farem referència a la producció de la terra, sinó que la intenció és posar de manifest el punt de vista esportiu o, millor dit, sots la visual de l'excursionisme.

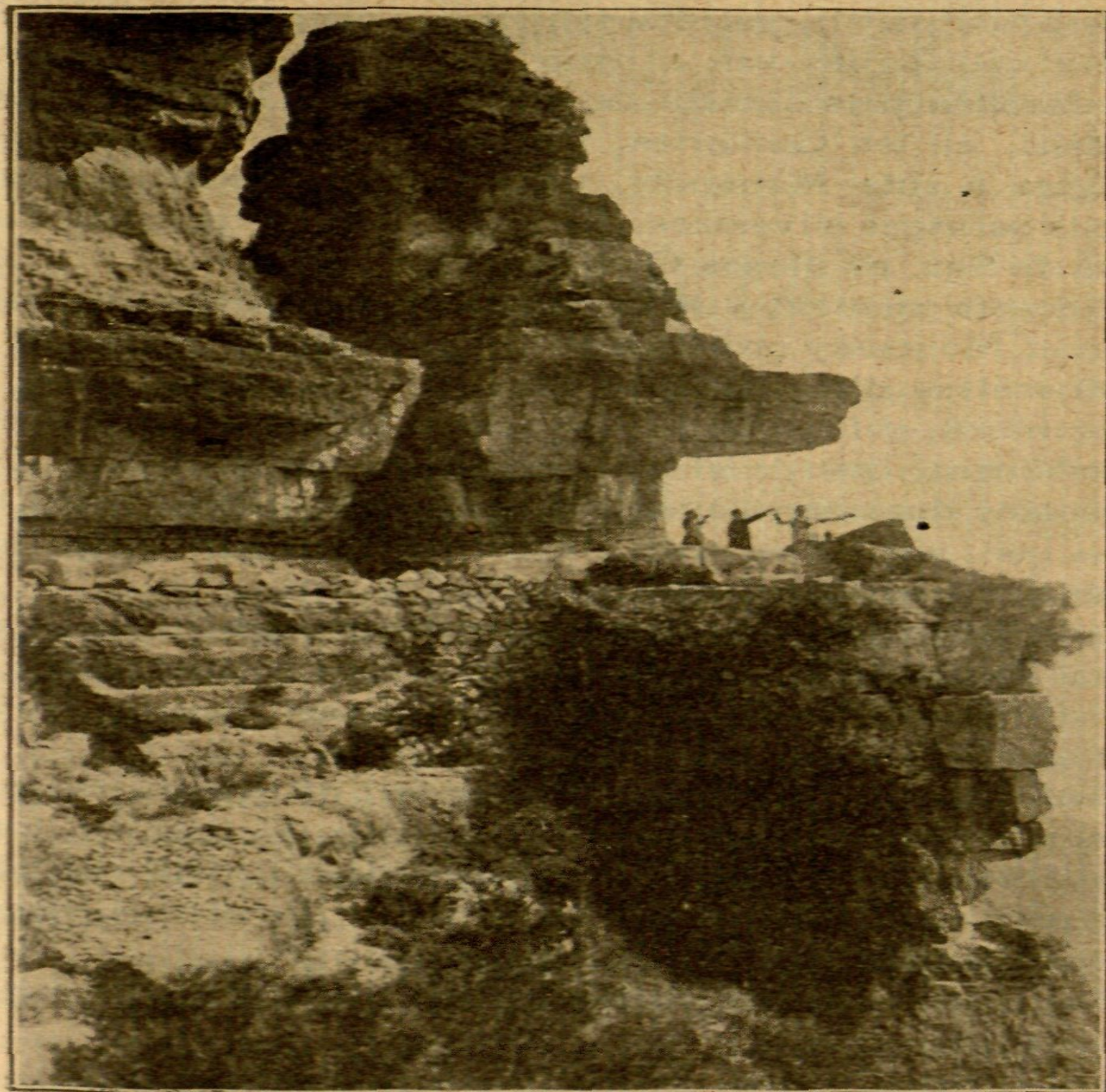
Totes aquestes muntanyes catalanes, ja de per sí, necessiten, cada una, intensa descripció, totes elles prou interessants, i per a descriure-les totes a la vegada ens fariem inacabables i ens passarien moltes coses per damunt; així és que, en números successius, anirem descrivint les curiositats naturals de les principals muntanyes de la nostra terra.

Avui us exposarem, en termes generals, la plana de Vic, que, en el seu dia, us serà exposada detalladament, punt per punt.

Des d'aquesta espaiosa plana, s'emprenen aquelles excursions tan delicioses com són les ascensions al Montseny.

Pel novell de muntanya, el Montseny es presenta com el sobirà de la nostra terra, d'estructura completament diferent de les muntanyes de la costa, com són La Morella, Sant Mateu, i un xic més enlairats en la comarca del Vallès, Sant Llorenç del Munt; certament, que el que no ha sortit dels

punts esmentats, el Montseny fa una mica de temença, per la diferència de vegetació i condicions naturals, els punts de les quals s'enfilen de manera vertiginosa, que sembla

Espectacles que ens ofereixen les nostres muntanyes.

impossible que un home, pel seu propi peu, pugui arribar a assolir-los.

En fi, deixem-nos de comentaris, i anem a descriure, tal com us havia dit, el Montseny.

Es aquesta muntanya, en la seva diversitat d'aspectes, quelcom atractiu, no solament en un període determinat de l'any, sinó tant a ple estiu com a la primavera, a l'escaient tardor com a l'hivernada.

Té uns aspectes molt variats, com a feréstec i tètric d'algunes de les seves serralades, àdhuc el més bonic dels seus prats verdosos, regats per frondosos rierols que es formen des de punts ben alts de la muntanya.

Aquests rierols, gairebé tots, van a parar al riu Tordera, encara que alguns van a parar al riu Ter. Les torrenteres que davallen pels serrats de Sant Marçal, i pels plans de Cerdans, en les Guilleries, van al Tordera, i la riera que s'origina a sota Matagalls, potser la més deliciosa de tots aquells paratges silvestres, va morir al Ter, prop de Sant Romà de Sau, en plenes Guilleries.

Aquesta muntanya està dividida en dues parts principals, o sia: el Montseny pròpiament dit, quin pic és Matagalls, a 1.700 metres d'alçaria, i el Turó de l'Home (on hi ha un observatori), quin pic és Les Agudes, a 1.740 metres d'altitud hipsomètrica, que és el punt culminant del Montseny. Des d'aquestes dues serralades principals se'n deriven totes les altres que, juntant-se, van a tocar per Matagalls a les Guilleries pels plans de Cerdans.

I també es junten al Pireneu des del cim del Pla de Pujals al coll de la Bona, quina alçaria ja és de 1.925 metres; en aquest lloc es forma un contrafort massís que separa les aigües del Llobregat i del Mardàs.

Tot el massís del Montseny és un fort de granit i pissarra, i com a vegetació, després d'alguns avets, trobem els castanyers, el faig i el roure; com a nota curiosa podem esmentar les dues pomeres que hi plantades de poc, en el lloc conegut per la Pomereta, camí de Matagalls.

Al número proper farem la descripció d'una excursió al Matagalls.

J. NADAL I RIBAS.

El Folklore

Es una paraula acceptada per la llengua catalana i composta de dos mots anglesos: *folk*, poble, i *lore* ciència, o sigui la manifestació del saber popular. Així que folklore és: l'estudi o aplec de les tradicions, llegendes, costums i adagis d'una contrada.

La paraula *folklore*, va ésser inventada en 1846 per W. J. Thoms, per a designar els coneixements tradicionals de les classes mancades de cultura. De manera que *folklore* no és el que es diu o se sap d'un poble, els seus arts, oficis, etc., sinó el que d'ell mateix se sap o es pensa saber, de la seva ingenuïtat o senzillesa, i contat per llurs habitants.

Comprèn els cants, balls, costums, creences populars que semblen tenir per fonament exclusiu, el fet d'una constant observància.

Per a ponderar la importància i valor del *folklore*, bastarà dir que la història no pretén mai ressenyar tots els fets ocorreguts en un lloc, en una ocasió determinada o relacionada amb un personatge o un poble, i és freqüent que per manca del record històric, s'ha de recórrer al record tradicional, el qual ve a omplir aquell buit.

Volem referir-nos als adagis: pocs pobles hi haurà, segurament, que, com el nostre, en tingui tants i tan significatius. Per a totes les qüestions, n'hi han d'apropiats i per tota sentència o consell, n'hi han que són apropòsit.

Serveixen a voltes per guia del pagès, per la polèmica de l'intel·lectual, pels afers casolans, per les peripecies i orientació de la vida.

Seguint muntanyes, parlant amb pastors i homes de llarga

experiència i de caràcter genuïnament català, llegint i rellegint llibres antics, calendaris i periòdics del nostre renaixement, és com se'n pot col·leccionar un gran recull d'aforismes. I aquest treball de paciència, ja ha estat fet per homes meritíssims.

CURIOSITATS DE CATALUNYA, té en el seu programa, principalment, el Folklore, en totes llurs variants i modalitats, doncs sabem que tots els pobles n'estan dotats, però dubtem n'hi hagin que ho siguin tant com el català.

Aimants de nostra terra, procurarem divulgar i propagar com ja ho fem, a mesura de les nostres forces, l'interessant col·lecció amb què en compta Catalunya.

Restem molt agraïts a les persones que amb el seu esforç ens ajuden en aquesta tasca, i preguem a tots els que saben quelcom de la folklorística catalana, ens trametin els seus coneixements, a fi d'escampar-los entre llurs compatriotes i tinguin la deguda publicitat. Així es treballa per la Pàtria.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

Moneda antiga

L'església parroquial de Castelló d'Empúries, que per la seva bellesa artística i capacitat, és, en la seva classe, la segona de l'ex-província de Girona en ordre d'importància, doncs sols l'excedeix en ambdues coses, la catedral d'aquella ciutat.

Dintre d'una caixeta, es conserva una moneda d'argent que vulgarment creu la gent és un dels trenta diners lliurats a Judes per la venda del Redemptor; però, segons ens manifestà l'il·lustrat rector que tingué la bondat d'ensenyar-nos-la (diu En Pere Martínez, en la seva obra *La província de Girona*, 1865), en l'Arxiu de l'església no consta en quin any ni com s'adquirí dita moneda, que seria molt digna de conservació si fos cert l'origen que se li suposa.

El riu Ter

Vora el riu.

AQUEST riu, el més caudalós de Catalunya després de l'Ebre i el Segre, neix al lloc anomenat Ull de Ter, a 2.325 metres d'altitud sobre el nivell de la mar, i formen la seva capçalera el pic de la Dona, la cresta d'Esquena d'Ase i el puig de Bastiments, cimals de la serra pirenenca. Té el seu origen en l'ex-provincia, penetra dins la de Barcelona, i torna a la de Girona, per a termenar a la mar. La llargada total del seu curs és de 167 quilòmetres.

Davalla pels recons de Murens, entre Gra de Fajol i puig dels Lladres; passa pel poble de Setcases, on rep les aigües de la riera de Catllar; en arribar el riu a Llanars se l'hi uneix la riera Espinalga, que s'origina en la serra Cabellera. Entra després el Ter a la vila de Camprodon, rebent les aigües del Ritort, el seu més notable afluent.

De Camprodon s'encamina el Ter a Sant Pau de Seguries i després a Sant Joan de les Abadesses, d'on passa a Ripoll, correguent quasi paral·lel a la serra Cabellera, que li envia les aigües de les seves vessants per mitjà de diverses rieres. A l'extremtat de la vila de Ripoll i tocant les cases de la població, hi ha l'aiguabarreig del Ter i del Freser.

De Ripoll baixa el Ter al sur i a 7 quilòmetres aproximadament d'aquesta vila, entra a l'ex-província de Barcelona per prop de Montesquiú, i torna a l'ex-província de Girona per Sau, fent un curs de 40 quilòmetres, i tot ell del més tortuós recorregut que es pugui imaginar.

Passa pels pobles de Montesquiú, Sant Quirze de Besora, Saderra, Sant Feliu de Torelló, Vinyoles, San Hipòlit de Voltregà, Manlleu, Masies de Manlleu, Roda i Sau.

Durant aquest trajecte, rep les aigües de moltes rieres i del riu Gurri, que baixa del cim del Montseny, i Ges.

Durant el seu pas per l'ex-província de Barcelona, el curs del Ter està tallat per nombroses preses que serveixen per fer anar altres tantes fàbriques, en general de filats o teixits de cotó; en canvi no se n'aprofita ni una gota per als conreus.

MIQUEL VILAR BLANC.

Campana antiga

EN el poble de Cogolls, que pertany al partit judicial d'Olot, hi ha una petita campana fosa durant el segle IV, segons diu el senyor Madoz en el seu Diccionari. La campana té, realment, una inscripció que demostra gran antiguitat, sense que havem pogut traduir-la ni copiar-la per les dificultats que es presenten, degut al lloc on està col·locada.

Si es construí en el segle IV, digna és d'esmentar-se, perquè fins cap a l'any 400 no varen introduir-se les campanes a les esglésies, i fóra, per consegüent, de les primitives.

La Font del Rossinyol («Ja queia la tarda...»)

De les belles llegendes

Els lladres d'En Serrallonga eren batuts. Dos d'ells udolant com llops, baixaven de les Guilleries.

Aquí, en aquest recó, no pogueren més. Ja queia la tarda i llurs ferides, brutes de terra, s'obrien com flors de febre.

Un lladre —el mal lladre, boca d'infern—, deia un rosari de renecs.

L'altre —el bon lladre— va implorar al cel.

Aleshores Santa Coloma, invisible, que mai no desempara aquests cims ni aquests camps de l'alta muntanya catalana, va davallar piadosa.

Si eren lladres; eren també homes i .. ferits, i, ai!, que el pecador penedit era el Senyor qui el preferia.

I la Santa va fer brollar l'aigua guaridora, tan generosa, rica i tèbia com si li brollés del costat compassiu.

Oh, quina tebior de niu per als lladres, avesats a dormir ocults a les coves!

D'aleshores ençà, l'aigua ha brollat inacabable, car les gràcies dels sants són eternes.

De més, els sofrents i els ferits mai no acaben, perquè cap lluita no fineix en la vida, sinó amb la vida mateixa.

Santa Coloma: niu. Santa Coloma! Ara totes les criatures hi saben. Malalts; ferits; atacats; llimats d'escrúpols; fatigats de les volades endutes per l'emoció; cremats de febre d'afers ambiciosos; punits per maternitats generoses; segats en l'harmonia de la carn per la incontinença, aquí arriben, aquí callen, aquí esperen...

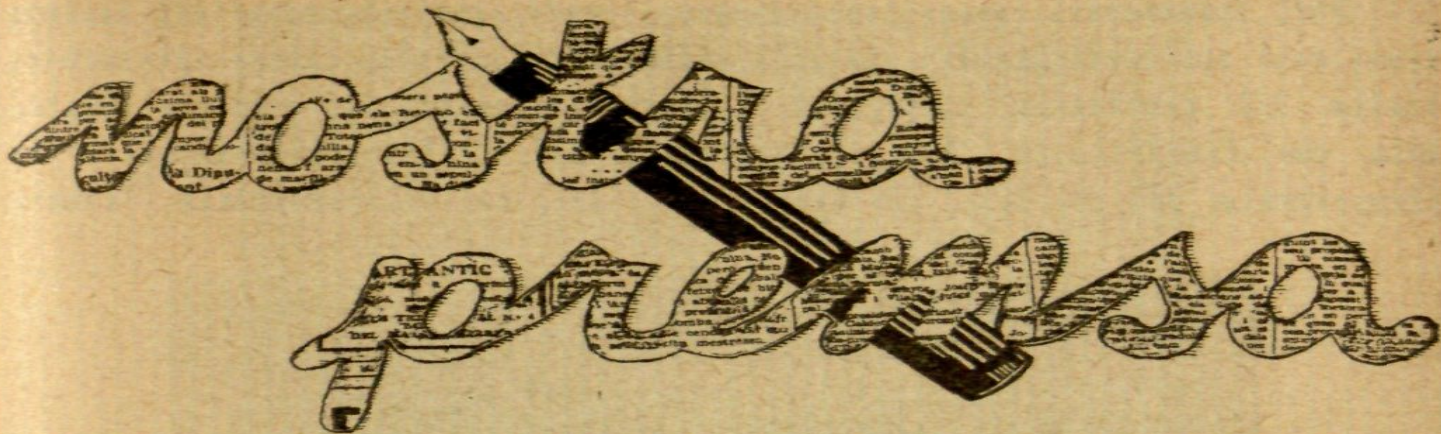
R. SURIÑACH SENTIES.

Cançó de la dama i l'infant

Si n'hi ha una torre
dalt del Figaró,
n'hi viu una dama
i un nin cella-ros.
Si la torre és bella
més ho és l'infantó;
si la torre és xica
n'és molt gran
la virtut que l'habita.

Feliç orenella
la que hi fa son niu,
ditxosa la planta
que hi pugui florir,
a la torre bella
de l'infant bonic,
a la torre hermosa,
per amar
la bondat que atresora.

Tot pobret hi deixa
ses oracions
i el cor del trobair
son cantar més dolç
a la torre bella
del nin cella-ros
a la torre gaia
que és del cel
i del món venerada.

« LA RAMBLA »

(Continuació)

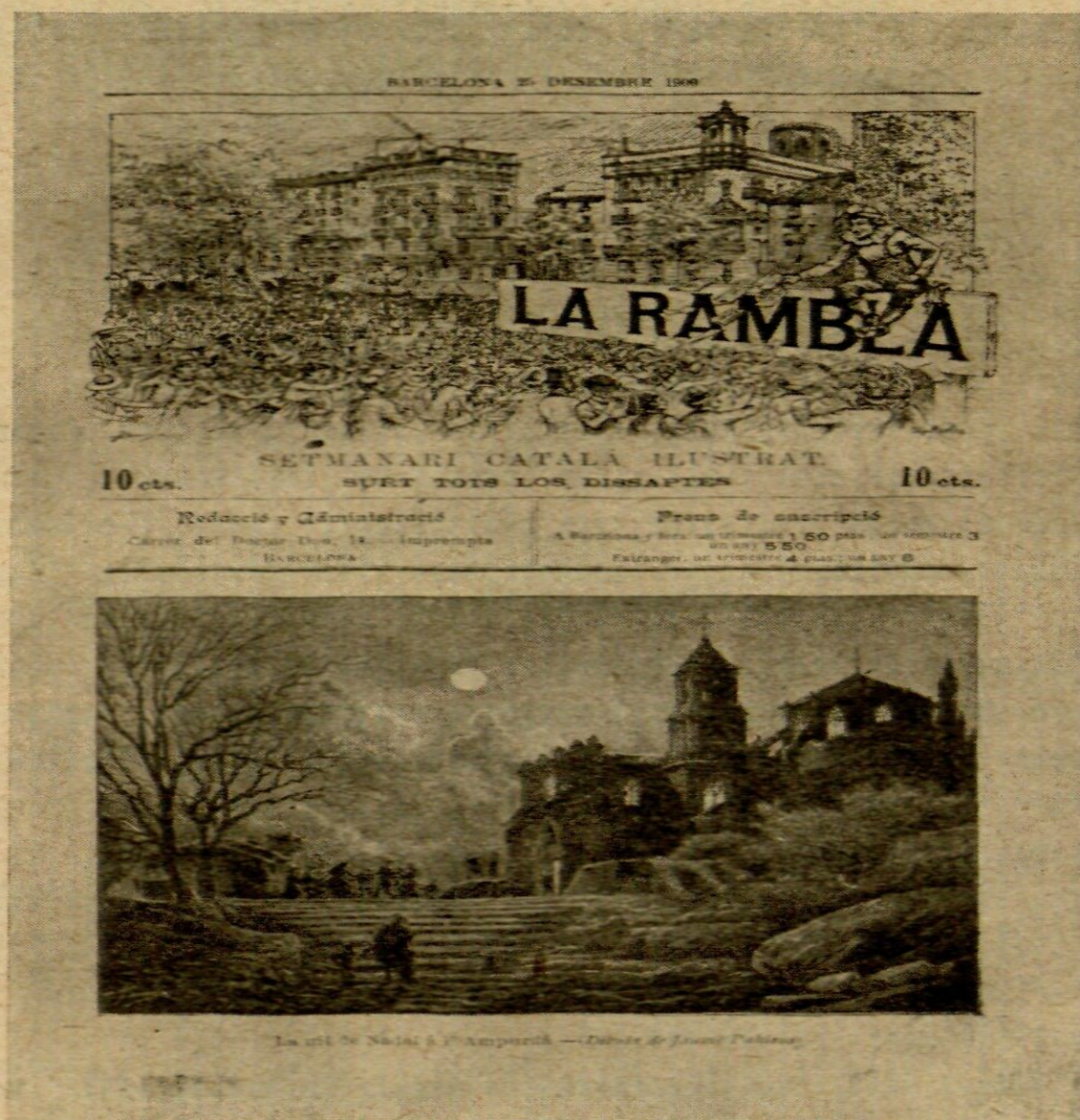
ABANS de seguir explicant els periòdics que han portat per títol "La Rambla", en l'ordre cronològic, hem d'esmentar-ne un, que sembla inversemblant sigui així, però el cert és, que no porta cap data de l'any, mes ni dia. Ens referim a un exemplar del periòdic "La Rambla", que degut a l'amabilitat del colleccionista de premsa, Sr. Joaquim Alvarez, hem pogut examinar detalladament i té les següents característiques: 20¹/₂ cms. d'amplada per 32 d'alçada; propietari, R. Lago; director, J. Ayné Rabell; preu, 10 cèntims; consta de vuit pàgines, a dues columnes amb diversos gravats, essent el de la portada a dues tintes; escrit en català; surt cada dissabte; redacció, Molas, 18, entr. 2.ª; administració, Corts, 144, baixos. Anotem que l'exemplar ressenyat és el núm. 2 de l'any primer.

Com hem dit, no hi consta any, mes ni dia, per a la seva identificació; però estudiat detingudament el seu text, es dedueix que correspon a l'any 1894, sense poder assegurar el mes en què s'imprimí, però es dedueix que fou a Barcelona, per les adreces esmentades.

El consignem per ésser rar aquest exemplar, per les particularitats susdites, per a coneixement dels molts colleccionistes de premsa, i com a part integrant d'aquest reportatge de periòdics titulats "La Rambla".

A 25 de desembre de 1900, aparegué un altre setmanari amb el nom de "La Rambla", el qual era el número prospecte (el reproduïm, gràcies a la gentilesa del nostre amic Joaquim Alvarez, fervent colleccionista de periòdics), i aparegué el primer número l'any 1901.

Pel facsímil que publiquem, està assabentat el lector que era un setmanari català il·lustrat, sortia cada dissabte, valia 10 cèntims, capçalera representant la típica Rambla de Barcelona. La redacció i administració eren a la impremta F. Badia, carrer Dou, 14, on s'imprimia. Tenia

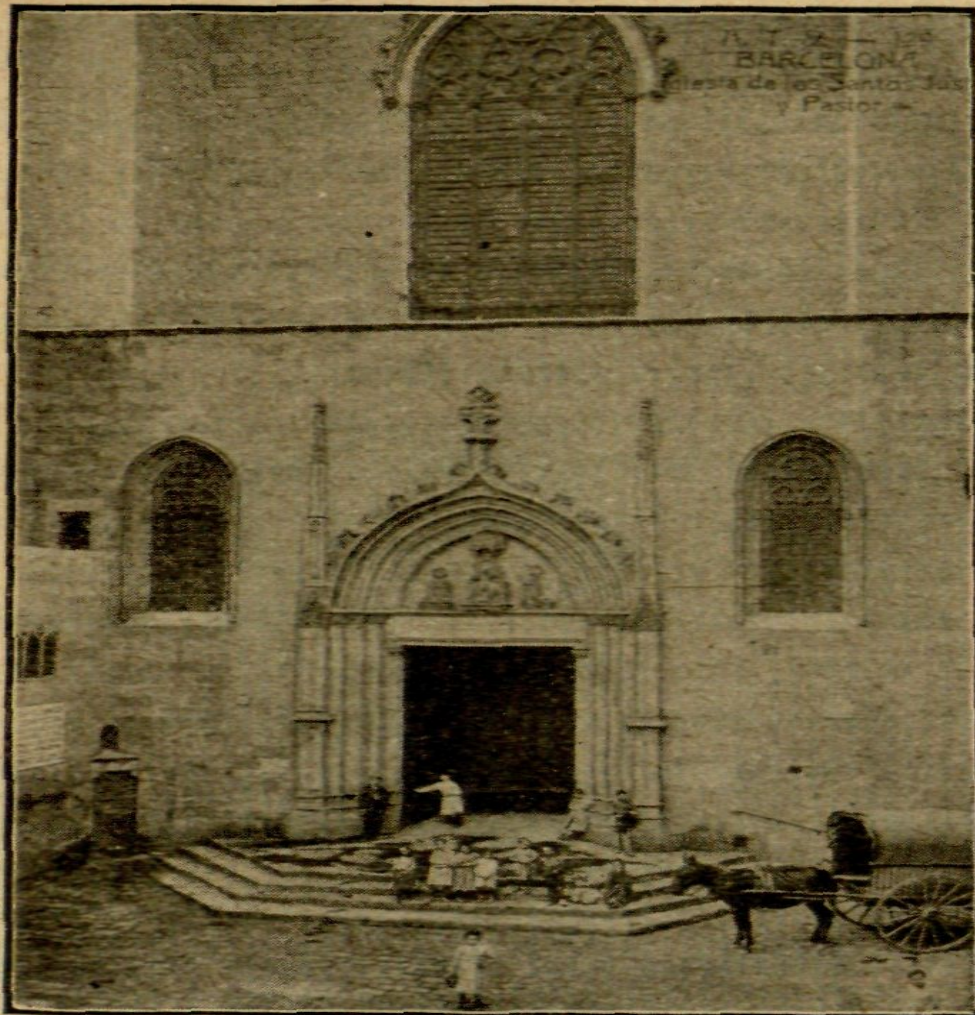

Altre facsímil del setmanari «La Rambla».

el tamany 333×143 mm., constava de 16 pàgines a dues columnes, i era il·lustrat.

“La Rambla”, llegim en l'article de presentació del prospecte publicat el 25 de desembre de 1900, “te'l ferm propòsit de ser un periòdic net per la intenció i net per la forma, com ho és sempre el passeig que dóna caràcter a la nostra ben volguda Barcelona...”. Del text del prospecte pot qualificar-se aquesta publicació, d'especialment literària.

(Continuarà).

Façana de l'església parroquial de Sant Just i Sant Pastor, on tenen lloc els Testaments Sagramentals.

UNA EXCLUSIVITAT DEL DRET CIVIL CATALÀ

El testament sacramental

EL privilegi concedit a la ciutat de Barcelona per Pere II el *Gran* a 3 dels idus de gener (dia 11) del 1283, sota el títol de *Recognoverunt Proceres*, el qual està inclòs en el volum II, llibre I, títol XIII de les Constitucions de Catalunya (edició de 1704), estableix en el seu capítol XLVIII, que els ciutadans de Barcelona poden lliurar testament verbal davant de dos testimonis—absent el notari—i que aquest testament sigui vàlid si dintre dels sis mesos següents a la mort del testador, els testimonis es presenten a protocolitzar

aquest testament davant del notari, jurant, abans, que diran la veritat a l'altar de Sant Feliu, màrtir, de l'església parroquial de Sant Just i Sant Pastor.

Hem escrit que el privilegi calendat estableix això, però els juristes ens diuen que el tal privilegi no fa altra cosa que recollir una vella pràctica del dret romà que ja venia usant-se a Barcelona des de feia segles, atrevint-se algú a assegurar que el testament de Ramon Berenguer IV el *Sant*, mort en 1162, ja fou atorgat en aquesta forma.

Es fonamenten els comentadors per a sentar el seu criteri en què el preàmbul del privilegi parla de «les antigues consuetuds que hi hagué antigament a la ciutat de Barcelona».

Segons aquest privilegi, poden emprar aquesta forma de testar tots els barcelonins en qualsevol lloc que es trobin — *in terra vel in mare, ubimque situ* (en terra o en mar, allà on sigui) — i tots els catalans no barcelonins que portin deu anys de residència a la capital. Jo crec que sense contradir la llei, el barceloní pot, avui dia, testar en aquesta forma a bord d'un avió.

Estan, a més, compreses en aquest privilegi totes les poblacions de Catalunya que antigament eren considerades Carrer de Barcelona i, com a tals, part integrant de la mateixa i, encara, totes aquelles altres que formaven el seu terme (la *Provincia* romana). Son aquestes poblacions: Granollers, Igualada, Moià, Les Franqueses del Vallès, Vilamajor, Cardedeu, Alfou, Santa Susanna, Parets, Mollet del Vallès, Gallecs, Vilafranca del Penedès, Cubelles, Vilanova i la Geltrú, Martorell, Argentona, Llerona, Mataró, Palamós, Premià de Mar, Sant Genís de Vilassar, Sant Joan de Vilassar, Sampedor, Esplugues de Llobregat, Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià del Besòs, Santa Coloma de Gramenet, Cervelló, Sant Vicenç dels Horts, Sant Just Desvern, Vall-llansana, Badalona, Montgat, Tiana, Molins de Rei, Prat de Llobregat, Sant Joan Despí, Cornellà de Llobregat, Gavà, Sant Boi de Llobregat, Viladecans, Castelldefels i Montcada.

Tots els ciutadans de les poblacions que acabem d'enumerar, poden testar en la mateixa forma que els de Barcelona, però els testimonis cal que vinguin a jurar a la capital i a l'església de Sant Just i Sant Pastor.

Les úniques condicions que cal reunir per a actuar de

testimoni en aquesta mena de testaments, són: ésser home (les dones estan excloses), haver complert catorze anys, no estar impedit físicament ni moral, i no ésser parent del testador. No és condició precisa que el testimoni sigui català.

Les poblacions del bisbat de Girona i les del territori de Tortosa, tenen establerta per la seva legislació antiga una

PAU. PRUNA

Pere II el *Gran*,
autor de «*Recognoverunt Proceres*».

forma de testament sacramental semblant a la de Barcelona, però no poden fer-ne ús més que trobant-se dins del seu territori.

Totes aquestes disposicions estan en ple vigor.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

Els dos manxaires

TOT just clarejava quan, amb el carro d'ampla vela i doble fons ben apariat, tirat per sis muls a la llarga, En Biel sortí de casa seva vers la ciutat, per cert bon xic llunyana.

En ésser davant de cal ferrer, amb un «xo!» d'aquells tan recargolats féu una parada.

—Ei, Mestre Jordi!, que us porto sis bons parroquians —exclamà el bon traginer, tot entrant dins la botiga embolcallada encara per la penombra.

D'un dels molts reconcs eixí un vailet desensunyant-se.

—Ep, tu, manxaire!, avisa ton amo que em serveixi de seguida, puix que porto un xic de pressa i no em convé esperar —digué En Biel així que veié el xicot.

—Molt bé, vaig immediatament a dir que us serveixin —cridà el noi remarcant els darrers mots.

—Bé, home, qui diu a mi, diu a les bèsties —rectificà el carreter. I afegí: —Diantre de Vadó, mireu que en tot es fixa!

Cinc minuts més tard, el treball s'imposava. Mestre Jordi, el ferrer, i el seu fill gran, únic fadrí, prou feina tenien a escalfar ferros. En Vadó i En Lau, els dos manxaires, tenien cura de foc.

De tant en tant, el fadrí, que es vanava de posseir veu de tenor, per encoratjar els dos vailets, sense deixar el treball, cantava, fent refilets:

Manxaires féu
que vagi forta la fornal,
que el ferro vulgui redreçar-se...

—No tantes cantúries i més feina és el que cal —remulgava el pare que sempre havia estat acèrrim enemic de la fal·lera del seu fill.

Per tota resposta, sabent-li greu que el seu pare li fes la contra, lleugerament enfadat, el jove ferrer s'esbravava picant el mall amb més força damunt l'enclusa.

Ben aviat quedaren ferrats els sis animals. En Biel restà meravellat d'aquella llestesa. Tant, que decidí recompensar el personal que amb tanta diligència i promptitud l'havia

servit. Un parell de caliquenyos als dos homes i uns quants cèntims als dos brivalls, aquesta fou la petita propina del reconegut carreter.

—Apa, fins a una altra!

A reveure, Biel! Que tingueu bon camí.

—I vós força feina, Mestre Jordi.

Tan aviat com el carro fou fora, es posaren a esmorzar. Abans, però, tot fent dringar els quinze cèntims que, en concepte de gratificació, En Biel li havia donat instants abans, En Vadó se n'anà al fons de la botiga. Allà, sota un rajol, hàbilment dissimulat, hi deixà els dinerons i els ajuntà amb altres que hi tenia, producte tots d'un estalvi continu i previsor.

Sense tocar-los, només amb l'esguard, els comptà, com feia cada vegada que n'hi posava de nous. Tornà a tapar i se n'anà d'aquell lloc. Fregant-se les mans de tan content, cantussejava, tot anant en busca de l'esmorzar:

Cinc duros tinc en un forat
que tot treballant me'ls he guanyat...

Una vegada més la petita corranda anà a parar a les orelles d'En Lau, l'altre manxaire. Envejós de mena, tant com cobejós del dels altres, aquest es proposà esbrinar què hi havia de veritat en la petita cantúria que més de quatre vegades havia sentit dels llavis d'En Vadó.

De puntetes i arran de paret, aguantant-se el respir, Lau, gairebé a quatre passes de distància, seguia En Vadó.

Aquest, content com unes pasqües, amb el rostre resplendent de joia i alegria, ben lluny el pensament d'ésser observat minuciosament, es dirigia, tot acaronent una petita moneda d'argent, a l'amagatall on, com una ventruda guardiola, guardava els seus estalvis.

Com sempre, tragué el rajol, comptà i recomptà després d'afegir-hi els dos ralets, la quantitat recollida fins llavors, i acabà per deixar-ho tot tal com estava abans.

Entretant, Lau l'havia estat espiant des d'un recó pròxim, emparat per la fosquedat. Des de l'indret on era, veié ben bé tot el que feia En Vadó: com alçava el rajol, la lluïssor de les monedes dins el petit clot... Ni el detall més insignificant li passà desapercebut.

Quan el bon Vadó, inconscient del perill a què estava exposada la seva bossa, creient de bona fe que ningú no li coneixia el secret, se n'anà vers la botiga tot cantant entre dents la corranda de sempre, En Lau sortí del seu lloc d'espionatge en direcció al rajol, sota el qual es trobaven dipositades les economies del seu company de treball.

—Per fi, després de tant temps d'anar-vos al darrera, heu caigut a les meves mans!—exclamà el desgraciat manxaire, tot engrapant els diners que, sense cap mena d'escrúpols, s'apropiava.

I com aquell que res de mal no ha fet, tot xiulant una bella tonada popular, tornà al treball interromput prèviament per portar a terme la seva mala acció.

El mateix dia que En Lau es féu seus els diners d'En Vadó, aquest se'n donà compte. Qui podia ésser l'autor del furt sinó l'altre manxaire? Però com que el bon minyó coneixia pla bé el caràcter i la manera de procedir del seu company, cregué més del cas no dir-ne res de la falta dels seus estalvis. Tanmateix, obrant així, confiava aconseguir ço que es proposava, això és, recobrar els cinc duros robats.

—Es veu que encara no se n'ha donat —es deia interiorment En Lau. I afegia: —Si de cas, ja ho hauríem sentir a dir.

Podeu comptar, doncs, quina fou la seva estranyesa quan un matí, mentre encenia la fornal, oí brollar dels llavis d'En Vadó aquella corranda que tant temps feia que no havia sentit. Ara, però, s'havia allargat un xic més:

Cinc duros tinc en un forat
que tot treballant me'ls he guanyat;
amb cinc més que n'hi posaré
deu en tindrè.

—Refúmara!, es digué En Lau. —Ara sí que veig clar que encara no en deu tenir esment que li han pres els estalvis... Perquè si ja ho sabés, no cantaria pas el que canta. Ara el que faré, serà tornar els cinc duros que li vaig prendre al lloc on eren aquell dia. D'altra manera no hi deixaria pas els altres cinc. Després jo hi aniré i els agafaré tots deu. Sí, sí, negoci rodó... D'aquesta manera, l'únic que hi sortirà guanyant seré jo...

Tal com ho pensà ho féu.

Però En Vadó que estava a l'expectativa, així que en Lau hagué deixat els cinc duros sota el rajol, hi comparegué. Tornà a destapar novament el clot, es ficà els diners a la faixa i, tot content, com si hagués guanyat una gran batalla, se n'anà, tot dient:

—D'avui endavant me'ls guardarà el senyor rector.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Aquest número ha passat per la censura